

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

COMMUNITY BUILDING OM SPANNINGEN TE SIGNALEREN EN TE VERMINDEREN

Hoe zorg je als sociaal professional of gemeenteambtenaar dat spanningen in een buurt verminderen? En hoe signaleer je tijdig zodat onderhuidse spanningen niet uitgroeien tot hardnekkige tegenstellingen en polarisatie in een buurt? Movisie zoekt naar antwoorden door te leren van de praktijk. Hiervoor interviewen we betrokken professionals bij een specifieke casus en reflecteren we daarop vanuit wat we weten dat wel of niet goed werkt volgens onderzoek. In dit document is een casus in Amstelveen beschreven. De in totaal vijf casusbeschrijvingen worden gepubliceerd op www.movisie.nl/buurtspanningen.

CASUS AMSTELVEEN

In het Noord-Hollandse Amstelveen staat een appartementencomplex dat bestaat uit sociale huurwoningen. Het complex bevindt zich in een gemengde wijk met (sociale) huurwoningen en koopwoningen. Tot ongeveer zeven jaar geleden woonden er voornamelijk geboren en getogen Amstelveners. De laatste jaren is de samenstelling van bewoners in dit complex veranderd en diverser geworden, zo vertellen twee wijkcoaches van welzijnsorganisatie Participe Amstelland¹. Er zijn bewoners die al decennialang in het complex wonen en er zijn korter wonende bewoners die voornamelijk uit omliggende gemeenten komen. Ook wonen er tegenwoordig meer mensen met verschillende culturele achtergronden, leeftijden en type huishoudens, zowel gezinnen als eenpersoonshuishoudens. Movisie sprak met twee wijkcoaches van Participe over een casus waarbij enkele jaren geleden spanningen tussen buurtbewoners in dit wooncomplex ontstonden.

BESCHRIJVING VAN DE CASUS EN AANPAK

Participe ontvangt signalen van zowel de bewoners als de wijkagent over spanningen in en rondom het appartementencomplex. Zo worden er meldingen gemaakt over blowen en rondhangende jongeren. Sommige bewoners geven aan zich niet meer veilig te voelen in hun woonomgeving. Deze signalen zijn aanleiding voor Participe om met andere welzijnsorganisaties in de wijk een nieuw project te starten. In dit project worden ervaringen van buurtbewoners opgehaald en het samenleven bevorderd via *community building*. De organisaties zetten *community building* in omdat deze methodiek goed bruikbaar is wanneer contact niet vanzelf gaat en wanneer de diversiteit tussen mensen groot is.

De eerste stap van het project is het ophangen van een flyer in het complex met daarop de oproep aan bewoners of zij mee willen denken. Drie bewoners geven hier gehoor aan. Met hen gaat Participe in

¹ In verband met de herleidbaarheid van de casus willen de wijkcoaches liever niet bij naam genoemd worden.

gesprek: wat is volgens jullie de juiste methode om met elkaar in dialoog te gaan? Daaruit komt het idee dat medewerkers van Participe in de hal van het complex gaan om de binnengekomen signalen te toetsen: is wat er wordt gezegd daadwerkelijk aan de hand? Speelt er wellicht meer of juist minder? Of komen er nog andere zaken aan het licht? Participe gaat in gesprek aan de hand van laagdrempelige vragen, zoals: hoe gaat het met u? En: hoe ervaart u het wonen hier? Bewoners die Participe niet heeft kunnen spreken in de hal ontvingen een brief met de vraag of een medewerker van Participe langs mocht komen of met de uitleg dat de bewoners de organisatie zelf konden bellen. Dankzij deze inzet is uiteindelijk met ongeveer 85% van de bewoners gesproken. Hierdoor kan Participe een goed beeld van de situatie schetsen.

Wat is community building?

Onder *community building* verstaan we vormen van samenlevingsopbouw, gemeenschapsopbouw of gemeenschapsvorming met als doel het verbinden van verschillende mensen en groepen in de wijk. Het bestaat uit activiteiten die de kwaliteit en samenhang van de (lokale) gemeenschap versterken. Bijvoorbeeld door ontmoetingsmogelijkheden te creëren of door samen te werken met andere (wijk)initiatieven. Vaak is daarbij extra aandacht voor kwetsbare groepen (Lorkeers & Duivenvoorden, 2020). Dit wordt in de praktijk vooral uitgevoerd door opbouwwerkers.

Uit de gesprekken met bewoners vallen twee zaken op. Allereerst is er onderling veel onbegrip. De weerstand lijkt vooral voor te komen tussen de lang wonende en nieuwere bewoners, zo vertellen de wijkcoaches. Zo begroeten ze elkaar niet en zijn er geluiden dat niet iedereen zich aan de leefregels houdt. Waar nieuwe bewoners voorheen een boekje met huisregels kregen, is dit sinds enige tijd niet meer. Dit maakt het lastig omwonenden erop aan te spreken. Er is ook een zekere afkeer naar elkaar toe, geven de wijkcoaches aan. De oudere bewoners hebben bijvoorbeeld moeite met hoe nieuwe bewoners hun kinderen opvoeden. Dat zorgt voor discussie en onbegrip van beide kanten.

Het tweede punt dat uit de gesprekken naar voren komt: er wordt veelvuldig een naam genoemd van een bewoner die er al langer woont maar afwijkend gedrag vertoont waar omwonenden last van hebben en wat ze als 'ontoelaatbaar' beschouwen. Bewoners ervaren onder meer geluidsoverlast – door bijvoorbeeld muziek, hard schreeuwen en gillen – en stankoverlast door het blowen in en rondom het complex. Op meerdere manieren laat de desbetreffende bewoner ontremd gedrag zien, waar mogelijk ook kinderen iets van meekrijgen gezien er een basisschool direct naast de flat staat.

Met al deze informatie van de bewoners zoekt Participe contact met de wijkagent. Uit dit overleg blijkt dat de overlastgevendende persoon een ggz-ondersteuner heeft. Met die persoon wordt contact gelegd om inzichtelijk te krijgen wat er aan de hand is. Hieruit concludeert Participe onder andere dat de bewoner vooralsnog in het complex blijft wonen. Wel is het nog onduidelijk hoe directe omwonenden het gedrag ervaren. 'Want wij krijgen signalen, maar ervaart iedereen dit wel op dezelfde manier?', aldus een van de wijkcoaches. 'Dus wij zijn een rondje gaan doen om de directe burens van deze bewoner te spreken, zowel boven als onder en ernaast. We hebben hen gevraagd hoe zij het gedrag ervaren.'

Uit deze gesprekken komt naar voren dat de signalen rondom deze bewoner er al langer zijn. Zeven jaar geleden was deze persoon al in beeld bij de ggz, de politie en bij het sociaal wijkteam voordat Participe hoogte krijgt van deze signalen. In die periode, wanneer er meldingen binnenkwamen over deze bewoner, werd deze persoon vrijwel stevast meegenomen voor tijdelijke opname en werd gekeken hoe het met de

medicatie-instelling staat. De bewoner gebruikt namelijk medicatie voor zijn geestelijke gezondheid. De overlast toen en nu komt vaak voor wanneer de medicatie-instelling van de bewoner in de war is. Dit leidt tot een golfbeweging van stabiele perioden en perioden waarin het gedrag voor omwonenden grenzen overschrijdt. Daarnaast is er meerdere malen een schoonmaakteam in het huis aan het werk gezet omdat het vervuild was geraakt. Deze acties zijn echter alleen op de betreffende bewoner gericht geweest.

Aanpak

Op basis van de twee uitkomsten van de gesprekken zijn de vervolgacties Participe tweeledig: enerzijds gericht op het gedrag van de bewoner, anderzijds breder gericht op het bevorderen van de sociale cohesie in het complex.

Met de directe burens van de overlastgevende bewoner gaat Participe in gesprek: welk gedrag is toelaatbaar voor jullie en wat is de grens? Vanuit daar worden afspraken opgesteld door Participe die vervolgens op individueel niveau met de burens worden besproken. Door het gesprek aan te gaan en afspraken te maken, kun je gezamenlijk kaderen welk gedrag bij deze bewoner (en zijn ziektebeeld) hoort, waar omwonenden mee kunnen leven en wat volgens hen de grens is. Zo is bijvoorbeeld afgesproken op welke tijdstippen het wel en niet toelaatbaar is om (harde) muziek te draaien. Maar ook qua proces worden er afspraken gemaakt: zo weten de burens beter wanneer ze Participe kunnen benaderen en wanneer 112 moet worden gebeld. Vervolgens gaat Participe het gesprek aan met de desbetreffende bewoner en zijn ook met hem afspraken gemaakt over welk gedrag wel en niet toelaatbaar is.

Daarnaast is er ingezet op het bevorderen van de sociale samenhang in het wooncomplex gezien de spanningen die zijn gesignaleerd tussen de langer en korter wonende bewoners. Door veranderingen op de woningmarkt zijn er inwoners uit omliggende gemeenten en met diverse culturele achtergronden komen wonen. De kern van het project is: 'niet kijken naar wat was, maar wat we nu samen kunnen doen'. Alle bewoners worden uitgenodigd voor een bewonersavond op de naastgelegen basisschool waar de uitkomsten van de bewonersgesprekken worden besproken. Enkele bewoners zijn gevraagd lekkere hapjes te verzorgen, want – zo zijn de wijkcoaches het met elkaar eens – 'eten verbindt'. Op deze avond presenteert Participe eerst de situatie in het wooncomplex. Vervolgens gaan bewoners met elkaar in gesprek: waar willen we met zijn allen naartoe? Wat zijn de dromen van de bewoners én wat is ervoor nodig om deze waar te maken?

Tijdens de bewonersavond zijn er ook sportmogelijkheden voor de kinderen. Volgens de wijkcoaches een 'win-win': er is opvang voor de kinderen waardoor meer bewoners in staat zijn om aanwezig te zijn én er wordt direct onderling contact gelegd tussen de kinderen en ouders. De buurtsportcoach begeleidt de kinderen bij het sport en spel. Vanwege het slechte weer was de sportruimte van school hiervoor beschikbaar gesteld.

Vervolg

De bewonersavond is het startschot van een plan van aanpak met vervolgacties. Zo is er een bewonerscommissie opgezet, die tevens als een groep sleutelfiguren fungeert. Het is een uiteenlopende groep qua culturele achtergronden. Doelen van deze bewonerscommissie zijn onder meer bewoners informeren over gebeurtenissen in en rondom het complex, bewoners enthousiasmeren en de sociale betrokkenheid in de flat vergroten. In het verlengde van de bewonerscommissie ontstaan er bewonerswerkgroepen die met bepaalde thema's aan de slag gaan, zoals huisregels, renovaties et cetera.

Daarnaast is er een 'feestelijke, gezamenlijke opschoondag' in en rondom de flat. Zo is er een fietsenrek geplaatst en zijn zogenoemde 'weesfietsen' opgeruimd.

Bewoners die behoefte hebben aan meer sociaal contact, worden door Participe doorverwezen naar de buurtmaaltijden. Deze vinden plaats op wijkniveau. Bij de buurtmaaltijden wordt een driegangenmenu gekookt waar bewoners in de wijk naartoe kunnen gaan. Vrijwel geen enkele bewoner van het complex maakte voorheen gebruik van deze voorziening. Het aantal deelnemers is dankzij de doorverwijzing flink gegroeid. Aangezien in coronatijd de buurtmaaltijd niet op deze manier kan plaatsvinden, maken de buurtmaaltijd-koks sindsdien een lunchpakket die bewoners in de wijk kunnen ophalen. Deze buurtmaaltijden helpen om sociale contacten te leggen, want – zo geven de wijkcoaches aan – eten is hier wederom een verbindende factor.

DE EFFECTEN EN RESULTATEN VAN DE AANPAK

Wat is het effect en resultaat van deze aanpak? De wijkcoaches van Participe beschrijven deze als volgt:

- **Door in gesprek te gaan met omwonenden, is er meer begrip voor de overlastgevende buurman.**
Door met elkaar in gesprek te gaan, kun je gezamenlijk kaderen welk gedrag bij deze bewoner (en zijn ziektebeeld) hoort en waar omwonenden mee kunnen leven. Door dit gesprek met de burens aan te gaan, kennen zij globaal de achtergrondsituatie van de bewoner, namelijk dat diegene ondersteuning krijgt. Uiteraard zonder in detail te treden.
- **Bewoners ervaren minder paniek en stress omdat ze weten waar ze terecht kunnen als het mis gaat.** Zij weten in welke gevallen ze gezamenlijk iets oplossen, in welke situatie ze de welzijnsorganisatie bellen en in welke situatie ze toch 112 moeten bellen. Alleen deze gedachte al geeft volgens de wijkcoaches van Participe meer rust, doordat ze weer een stuk eigen regie ervaren en kennis hebben wat te doen in welke situatie. Tegenwoordig bellen zij minder vaak het alarmnummer.
- **De desbetreffende bewoner blijft in het complex wonen mits hij zich aan de gezamenlijk opgestelde afspraken houdt.** Dit had anders kunnen aflopen wanneer er geen contact was gelegd met de burens, zoals in de jaren voor dit project. Dan was vaker het alarmnummer gebeld, een tijdelijke opname geweest en een toename in ervaren spanningen, aldus de wijkcoaches. En in het ergste geval, bij een opbouwend dossier met meldingen van overlast, zou deze persoon mogelijk uit huis worden geplaatst. Wanneer niet de omgeving betrokken wordt, lopen ergernissen en spanningen op, komen er meer overlastmeldingen en kan de situatie escaleren, aldus de wijkcoaches. Het betrekken van omwonenden is volgens Participe daarom cruciaal.
- **Door *community building* is er meer begrip ontstaan tussen langer en korter wonende bewoners.** Doordat bewoners elkaar niet kenden en uitgingen van wat ze zagen in plaats van met elkaar in gesprek te gaan, was er veel onderling onbegrip. Door simpelweg elkaar te ontmoeten tijdens een bijeenkomst, krijgen mensen een gezicht en wordt er al een stuk onbegrip weggenomen, volgens de wijkcoaches. Volgens hen was dit een eerste stap naar meer sociale verbondenheid in de flat. Bewoners groeten en spreken elkaar nu in de wandelgangen en horen meer over de achtergrond van de ander. Oftewel: de burens krijgen een gezicht in plaats van een stigma.
- **Bewoners gaan eerder met elkaar in gesprek gaan over lastige kwesties, instanties worden minder snel ingeschakeld.** Bijvoorbeeld wanneer een bewoner zich niet aan de huisregels houdt. Hierdoor valt op dat spanningen nu makkelijker door bewoners onderling worden opgelost. De politie of andere instanties worden minder snel ingeschakeld. Als er voorheen een incident plaatsvond, dan werd

het vrijwel direct aangegeven bij Meldpunt Overlast of de politie. Nu is het vaker dat bewoners eerst gaan kijken wat ze zelf kunnen oplossen of wordt sneller de welzijnsorganisatie gebeld in plaats van de politie.

- **Een meer onverwacht effect is dat hulpvragen achter de voordeur zijn opgehaald.** Bij een van de huisbezoeken vertelden de bewoners tegen de wijkcoach dat alles in orde was op de vraag hoe het gaat. De mantelzorger – de zoon van de bewoners – was op dat moment echter ook aanwezig en schudde ‘nee’ met zijn hoofd. De wijkcoach gaf haar kaartje af, waarna de mantelzorger contact opnam. Wat blijkt: de bewoners – de ouders van de mantelzorger – kunnen niet meer zelfstandig het huishouden runnen. Zij durfden dit echter niet aan te geven omdat ze bang waren naar een verpleeghuis te moeten. Door dit bezoek is er huishoudelijke hulp georganiseerd.

AANDACHTSPUNTEN VANUIT DE PRAKTIJK

- Het in gang zetten van *community building* is volgens de wijkcoaches erg tijdsintensief. Het project begon met veel uren en mankracht, waardoor het in het begin mogelijk was zo vaak naar de flat te gaan en gesprekken met bewoners te houden. Hier is één dag in de week voor ingepland. Normaal gesproken is daar de tijd niet voor. Daarnaast is er ook veel professionele ondersteuning nodig in het vervolg geven aan de acties, zoals de bewonerscommissie en werkgroepen. Er waren twee professionals betrokken. Dit is gaandeweg afgeschaald, waardoor er nog één professional betrokken is met minder uren. De boodschap is: de start van *community building* kost tijd. Bovendien, wil je *community building* echt voor de langere termijn laten slagen, is het belangrijk om er vinger aan de pols te houden. Ook omdat er veel mensen verhuizen. Dan is het wel belangrijk dat de professional zichtbaar blijft in de wijk. Dan weten ook nieuwe bewoners bij wie ze terecht kunnen.
- Het continueren van het project is dan ook een tweede punt van aandacht. Zowel bij de professionals als de bewoners. Er is namelijk een basis gelegd via *community building*. De hoop is dat bewoners de activiteiten voortzetten door de contacten die er zijn gelegd, door de sleutelfiguren en met minimale ondersteuning vanuit een wijkcoach. Wanneer sleutelfiguren in de flat verhuizen, dan is er aandacht nodig. Staat er bijvoorbeeld wel een andere bewoner op? Als dat niet vanzelf gebeurt, is er een interventie nodig van professionals.
Naast wisseling van bewoners, komt ook wisseling van professionals voor. In dit geval na het afsluiten van het project. Wanneer er iets voorvalt met de bewoner en de omwonenden ervaren diens gedrag als teveel, dan zijn bekende gezichten weggevallen voor deze bewoner. Dit, in combinatie met het minder intensief aanwezig kunnen zijn, maakt het lastiger om de situatie weer op het oude niveau te krijgen. Dit merkt een van de wijkcoaches nu. Zij heeft contact moeten opnemen met het sociaal wijkteam om te kijken: wie is hier al bij betrokken en wat hebben de persoon en zijn omgeving nodig? Het blijft dus kwetsbaar op het moment dat er iets in de situatie om de bewoner heen verandert. Een warme overdracht tussen professionals is daarom essentieel. Zorg bijvoorbeeld dat wanneer een wijkcoach het overneemt van de vorige, de eerste periode gezamenlijk contact wordt gezocht met bewoners. Op die manier krijgen bewoners de ruimte om te wennen aan de nieuwe wijkcoach.
- Tot slot benadrukken de wijkcoaches: pak het project van begin tot eind te allen tijde mét de bewoners op. Dit creëert draagvlak. Voordat het project is uitgerold, heeft Participe bewoners gevraagd om mee te denken. Volgens de wijkcoaches moet het namelijk van onderop gebeuren, niet van bovenaf. Dan kun je namelijk de reactie verwachten: daar komen die instanties of professionals weer. Wanneer bewoners meedenken, voelen ze zich meer gehoord en gesteund.

REFLECTIE OP DE CASUS VANUIT DE LITERATUUR

In de beschreven casus is sprake van zogenoemde ‘onderhuidse spanningen’ tussen bewoners die het gevolg zijn van kleine irritaties, onbegrip en overlast. In deze fase van polarisatie wordt het ongezelliger, zijn er gevoelens van onbehagen, negatieve beeldvorming over elkaar en irritaties. Ook is er een versterking van een wij-zijgevoel en wordt er overlast en spanningen ervaren. Tussen de bewoners lijkt er vermijdingsgedrag te ontstaan: bewoners gaan elkaar uit de weg. Er is weinig sociale cohesie, mede doordat er veel nieuwe bewoners zijn. De onderhuidse spanningen spelen zich op verschillende scheidslijnen af: tussen de bewoners die overlast ervaren en degene die dit zou veroorzaken, tussen groepen korter en langer wonende bewoners en tussen mensen met verschillende culturele achtergronden.

Om deze onderhuidse spanningen weg te nemen, zet het project van Participe in op *community building*. Dit kan gezien worden als een methode om positief sociaal contact tussen bewoners te bevorderen. Het inzetten van sociaal contact is een beproefde methode om onder andere vooroordelen tegen te gaan en scheidslijnen tussen groepen te overbruggen (Van Wonderen & Felten, 2020). In deze casus organiseren ze sociaal contact door middel van een bewonersbijeenkomst waar ze met elkaar in dialoog gaan. Op die avond kregen de bewoners de ruimte om aan te geven wat voor hen een wenselijke situatie is en hoe ze dat kunnen bereiken. Daarmee wordt niet alleen gefocust op de ervaren overlast, maar ook op de gemeenschappelijke belangen van bewoners voor de buurt. En hoe ze die kunnen realiseren. Hiervoor zijn grenzen van toelaatbaar gedrag geformuleerd en zijn er verschillende activiteiten opgezet.

Tijdens de bewonersbijeenkomst gingen de bewoners met elkaar in gesprek over een gemeenschappelijk belang, namelijk een prettige leefomgeving. Deze gemeenschappelijkheid – waarbij mensen worden aangesproken op wat hen bindt in plaats van wat hen scheidt – is een van de belangrijkste voorwaarden om positief en respectvol samenleven tussen groepen mensen te bevorderen door middel van sociaal contact (SCP, 2007). Dit sluit aan bij de ‘common ingroup identity’-model (Gaertner, Dovidio, Anastasio, Bachman & Rust, 1993; Gaertner, Mann, Murrell & Dovidio, 1989). Hieruit komt naar voren dat scheidslijnen en vooroordelen tussen groepen verminderd kunnen worden als er een overstijgende groep wordt benoemd. In dit geval zijn dat de gemeenschappelijke deelidentiteit van bewoners (ze wonen allemaal in hetzelfde complex) en het gemeenschappelijke doel (een veilige, prettige leefomgeving) wat ze nastreven.

De kans om het samenleven tussen groepen op een positieve manier te stimuleren neemt toe wanneer het contact niet eenmalig is maar regelmatig, gedurende een langere periode en gevarieerd is (RMO, 2005; Valentine, 2008). Het beschreven project heeft ook als doel om dit contact een gestructureerde vorm te geven. Er ontstonden verschillende manieren van contact, zoals via de nieuwe bewonerscommissie en de buurtmaaltijden. Zoals de wijkcoaches aangeven in hun eigen reflectie, blijft de duurzaamheid van het project een aandachtspunt. Het samen met bewoners organiseren van een terugkerende, gezamenlijke activiteit, bijvoorbeeld een maandelijks ‘groendag’ of ‘opruimdag’ – wederom gericht op een gemeenschappelijk belang – zou hierbij uitkomst kunnen bieden. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van actieve en bekende buurtgenoten om bewoners te enthousiasmeren (De Wijkverbinder, 2020).

Net als bij individuele bewoners met een mogelijke kwetsbaarheid, zien we in deze casus dat ook *community building* vraagt om ‘waakvlamcontact’. Waakvlamcontact is het in beeld houden en monitoren van inwoners in een kwetsbare positie en voorkomen dat een situatie escaleert (De Haan et al., 2020). De opbouwwerkers van Participe ervaren dat dit niet alleen voor individuen maar ook voor gemeenschappen geldt waar enige vorm van kwetsbaarheid aanwezig is. Bij verstoring van de continuïteit, door bijvoorbeeld wisseling van

beroepskrachten, moeten maatschappelijk werkers opnieuw in contact komen met bewoners. Ook grote doorstroming in het complex verbreekt de continuïteit: daardoor kennen bewoners elkaar niet meer én de korter wonende bewoners kennen de geldende afspraken niet. Het samen met bewoners organiseren van een terugkerende, gezamenlijke activiteit kan hierbij uitkomst bieden. Door een vinger aan de pols van het complex te houden, weten professionals of hernieuwing van activiteiten nodig is. In dit geval vraagt dat zeker extra aandacht. Het is nodig om kennis over het wooncomplex op peil te houden en de bereidwilligheid van de burens te stimuleren die vlak bij een bewoner wonen die soms ongepast gedrag vertoont. Dit vraagt om een professional zoals een wijkbeheerder of wijkcoach die signalen uit de buurt opvangt en doorspeelt naar betrokken maatschappelijk werkers in de buurt.

In de beschreven casus spelen ook vooroordelen over mensen met psychiatrische problemen mogelijk een rol. Voor een buurt of in dit geval wooncomplex waar iedereen welkom is en mee kan doen, moet er aandacht zijn voor het bespreekbaar maken van stigma en het bevorderen van positieve beeldvorming (over en weer). Het werkt mogelijk om tijdens een bijeenkomst sociale normen te stellen tegen discriminatie van mensen met een psychische kwetsbaarheid, bijvoorbeeld door te laten zien hoe mensen zonder psychische beperking positief staan ten opzichte van mensen met een psychische beperking (Felten & Herder, 2020). Ervaringsdeskundigen en andere buurtbewoners die zelf ervaring hebben met psychiatrische problemen kunnen daarin een belangrijke rol vervullen (Van Bergen et al., 2019).

BRONNEN

Bergen, A. van, Xanten, H. van, Vries, S. de, Rensen, P., Meinema, T. (2019). *Een buurt voor iedereen*. Utrecht: Movisie.

De Wijkverbinder (z.d.). *Verbindend contact in jouw wijk: waarom het werkt en hoe jij vandaag nog aan de slag kan!* Geraadpleegd op 8 december 2021, van www.dewijkverbinder.nl.

Felten, H. & Herder, M. (2020). *Nieuwe buurtbewoners. Hoe ga je vooroordelen over mensen met een psychische kwetsbaarheid tegen: wat werkt?* Utrecht: Movisie.

Gaertner, S.L., Dovidio, J.F., Anastasio, P.A., Bachman, B.A., & Rust, M.C. (1993). The Common Ingroup Identity Model: Recategorization and the reduction of intergroup bias. In W. Stroebe & M. Hewstone (Eds.), *European review of social psychology* (Vol. 4, pp. 1–26). London: Wiley.

Gaertner, S. L., Mann, J., Murrell, A. & Dovidio, J. F. (1989). Reducing intergroup bias: The benefits of recategorization. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(2), 239 – 249.

Haan, J. de, Ketel, J., Merkus, M., Poerwoatmodjo, J., Ramaker, L. (2020). *Tussentijdse monitor Pilots gespecialiseerde cliëntondersteuning Zicht op het versterken van cliëntondersteuning voor specifieke groepen inwoners binnen het Koploperproject*. Utrecht: Movisie

Lorkeers, L.J. & Duivenvoorden, A. (2020). *Samenlevingsopbouw in de wijk: wat is dat?* Den Haag: Platform31.

RMO (2005). *Niet langer met de ruggen naar elkaar*. Den Haag: Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling.

Sociaal - en Cultureel Planbureau (2007). *Interventies voor integratie: het tegengaan van etnische concentratie en het bevorderen van interetnisch contact*. Den Haag: SCP.

Valentine, G. (2008). Living with difference: reflections on geographies of encounter. In: *Progress in Human Geography*, 32, 323-337.

Wonderen, R. van & Felten, H. (2020). *Waarom contact werkt. Het wat en waarom van sociaal contact tussen mensen die verschillen in afkomst en religie*. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.

Colofon

Auteurs: Evelien Damhuis, Martin van de Lustgraaf, Margit van der Meulen en Joline Verloove

Met dank aan: medewerkers van Participe

Februari 2022

© Movisie

Te downloaden via: www.movisie.nl

Deze publicatie is mogelijk gemaakt door financiering van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Movisie: kennis en aanpak van sociale vraagstukken

Movisie is hét landelijk kennisinstituut voor een samenhangende aanpak van sociale vraagstukken.

Samen met de praktijk ontwikkelen we kennis over wat echt goed werkt en passen we die kennis toe. De unieke rol van Movisie is het versnellen van leerprocessen. We zijn alleen tevreden als we een duurzame positieve verandering voor mensen in een kwetsbare positie realiseren.

Kijk voor meer informatie op www.movisie.nl.